

**CRUCIADA COPIILOR – MITISTORIA
ȘI REFLEXIILE SALE HERMENEUTICE**
*THE CHILDREN'S CRUSADE – A HISTORY AT THE EDGE OF MYTH
AND ITS HERMENEUTICAL PERSPECTIVES*

DOI: [10.56177/AUA.PHILOLOGICA.1.26.2025.art.36](https://doi.org/10.56177/AUA.PHILOLOGICA.1.26.2025.art.36)

Drd. LUIZA NEGURĂ
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Abstract: *Circumscribed to the horizon of transculturality, the Children's Crusade theme has gradually given rise to a wide range of scenographies that underline a poetics of redemption, whose directory vectors follow a rhizomatic array. The critical approaches of the volume refine a multiplicity of meanings, reconfiguring the cultural distance between periods and set, ad interim, new exponential markings that sustain the fascinating aura of the little innocents' story throughout history. More than a religious reference point, these extraordinary pilgrimages correspond to a whole gallery of metaphors and sequels in world's literature until today, proving that the edges of myth still find a viable outline in the topical methodologies. The six sections of the book submit an unprecedented hermeneutical endeavor in the Romanian cultural landscape, a plea on behalf of a theme with a mesmerizing openness to new artistic languages and reading experiences.*

Keywords: *transculturality; fictionalizing; topical methodologies; world literature; avatars of the metaphor.*

Apărut sub egida Casei Cărții de Știință (Cluj-Napoca, 2025), volumul **Cruciada copiilor – o perspectivă transculturală. Ficțiuni, rescrieri, localizări**, coordonat de Georgeta Orian, conjugă eforturile unui larg colectiv auctorial și suprapune exegezele de ordin literar cu cele de natură antropologică, conferind, astfel, o dimensiune transculturală unei *queste* ce cartografiază cu subtilitate o temă insolită din istoria umanității: *cruciadele copiilor*. Parcursul critic este deschis chiar prin **Prefața** semnată de Ioana Bot, care fixează cu acuratețe o primă direcție de receptare a opului: „o sinteză-din-mers, mai mult decât binevenită, ce reunește instrumentele comparatismului literar cu metodologii de ultimă oră din studiul artelor vizuale și al transmedialității.” (p. 12) Observațiile sale sunt cu atât mai importante cu cât confirmă corespondența intimă, de înaltă ținută spirituală, între spațiul cultural european și cel românesc, cu o vibrație tulburătoare mai cu seamă în actualitatea unui Timp contorsionat violent: „Mi se pare extrem de interesant că istoricii contemporani care s-au aplecat asupra episodului acestuia (mai degrabă ficționalizat decât documentabil, în istoria medievală) au văzut în el o mișcare socială amplă, violentă și migratorie, manifestată în teritoriile Europei (Renania, Franța, Italia de Nord...) și ale Mediteranei, după 1212, pe care și emigranții, și populațiile sedentare tulburate de cohortele mizere în mișcare au trăit-o ca pe o istorie de violențe nejustificabile. [...] Pentru lumea globalizată care trăiește,

astăzi, procese migratorii uriașe și violențe cu iz de Apocalipsă, și din acest unghi, reiterarea «cruciadei copiilor» se arată a fi o posibilă, expresivă, metaforă.” (p. 15) Eșafodajul estetic reconfigurează ecartul dintre epoci și fixează, *ad interim*, noi marcaje exponențiale pentru aura fascinatorie a poveștii „inocenților care ar fi putut salva lumea” (p. 12), mai ales una ce caută să înlăture stigmatul voracității.

Cele șase părți ale lucrării pot fi urmărite atât în raport cu principiul cronologic, cât, mai cu seamă, prin paleta extrem de diversă de discursuri artistice trecute prin filtre minuțioase, ce validează însăși miza cărții: transformarea *Cruciadei copiilor* din realitate istorică în desfășurare mitică, (re)generatoare de sensuri profunde, metaforice¹.

Prima secțiune a volumului fixează canevasul ***Rescrierilor și localizărilor (poetice)*** într-un cadru cu valențe istorice particulare: sfârșitul de secol XIX. În acest sens, studiul Georgetei Orian și al lui Virgil-Ioan Boancă, *Rama istorică a Cruciadei copiilor – fapte, ipoteze, controverse*, și cel semnat de Mariana-Rodica Pioariu, *George Zabriskie Gray, The Children's Crusade. An Episode of the Thirteenth Century (1870)*, trec cititorul dincolo de cortina mitului, marcând o inițiere necesară în evoluția culturală a conceptului. Pe urmele izvoarelor istorice, autorii aduc sub lumina unui reflector critic un amplu aparat bibliografic menit să evidențieze complexitatea acestui fenomen, care, „de peste 800 de ani, a fascinat și continuă să fascineze noi generații de cititori și de creatori.” (G. Orian, V.-I. Boancă, p. 39). Exemple clare sunt două scrieri literare ale timpului, romanul *La Croisade des enfants* (1882), de Eugène Muller, ori poemul *Cruciada copiilor* (1882), de Henry W. Longfellow, subiectele exegezelor Rodicăi Gabriela Chira și a Isabellei Merilă.

Dedicată ***Reficționalizărilor și side-story-urilor de secol XX***, partea a doua a cărții reunește zece exegeze ce urmăresc evoluția temei pe scena compozită a modernității și a postmodernității. Un prim reper major corespunde scriiturii lui Marcel Schwob, scriitor plasat de către Gilles Deleuze și de Félix Guattari alături de Jerzy Andrzejewski sau Armand Farrachi în rândul „adevăratelor modele de scriitură nomadă și rizomatică.” (p. 107) Demersul hermeneutic al Georgetei Orian, *Un text-emblemă: Marcel Schwob, Cruciada copiilor (1903)*, survolează nu doar spațiul creației propriu-zise, ci propune o imagine de ansamblu a ceea ce a reprezentat personalitatea lui Schwob în tabloul complex al literaturii europene de secol XX. Receptarea sa critică are ecouri profunde și în spațiul cultural autohton, fapt care explică, de altfel, prezența sa în peisajul transformator al literaturii timpului, fie că avem în vedere semnalarea sa ca nouă voce românească, fie

¹ De altfel, în partea finală a lucrării, destinată concluziilor, Georgeta Orian va face următoarea observație: „Înțelegem că, traversând straturi succesive ale culturii, vehiculul numit «metaforă» culege imagini și valențe pe care le furnizează instrumentarul mentalitar al fiecărei epoci, «altoind» totul pe un trunchi cu rădăcini adânc înfipte în timp, care are capacitatea de a adăuga noi și noi nuanțe în traiectoria sa ascensională. Asta pare să se fi petrecut și cu constructul metaforic redat prin sintagma «cruciada copiilor»: la aserțiunea «călătoria prin viață a copiilor, percepută ca o cruciadă» s-au adăugat, treptat, conotații legate de conflictul dintre generații, traumă, abuzuri, sexualitate, droguri, violență, ideal împlinit prin funcții sau acțiuni compensatorii, salvarea prin reîntoarcerea la inocența originară, sacrificiu și altele asemenea.” (*Final deschis. „Cruciada încă nu s-a sfârșit!”*, p. 674).

traducerile succesive ale operelor sale în limba română. Textul său emblemă, *Cruciada copiilor*, este compus din opt povestiri, „bucăți ale unui puzzle intens cromatizat (ca într-o proză simbolistă de calitate)” (p. 125), precedate „de un mic text în limba latină, cu aspect de cronică” (*ibidem*). Intertextualitatea generează un plan complex de semnificare, *Cartea Monellei*, *Steaua de lemn* și *Cruciada* proiectând o corespondență inedită și deosebit de expresivă „despre aceleași fețe-vârste-traume ale omului” (p. 127).

Iuliana Wainberg-Drăghiciu se oprește asupra unei versiuni germane de la începutul secolului XX a *Cruciadei copiilor*, alegând drept fond critic romanul *Von Godefried Und Mechthildis Die Kreuzfahren Gingen, Eine Erzählung Aus Dem Kinderkreuzzug* (1924), semnat de Helene Pagés. Varianta în limba franceză va fi publicată cinci ani mai târziu, fiind intitulată *La croisade des enfants ou le pelerinage de Godefroid et Mathilde en Terre Sainte*. Caracterul moralizator al textului este grefat pe urmărirea sentimentului religios, pelerinajul copiilor fiind surprins într-o notă dramatică, prin racordarea la un realism structural. Cântecelele menestrelului Walther de Vogelweide traversează fatidic întreaga desfășurare romanescă, mediind, simbolic, între doi poli: inocența salvatoare transformată în stindard al credinței și duritatea faptelor ieșite de sub aura mitului.

Studiul Grației Benga are în centru poemul din 1952 al lui Rosalie Moore, *Crusade of the Children*, text care proiectează un „tablou al inocenței și suferinței, în care amintirea e atât de agresivă încât se prelungește abrupt dintr-o tensiune afectiv-senzorială dusă la paroxism.” (p. 170) Așa cum observă exegeta, „tema cruciadei copiilor (cu ancorarea ei în evenimentele – reale sau fictive – din 1212) se dezvoltă într-o imagerie² care păstrează liniile de forță ale spiritualității și simbolismului mitologic, dar care amplifică intensitatea asumării prezenței/absenței, prin virajul discursiv dinspre adresarea imperativă [...] spre confesiunea explicită de mai târziu.” (*ibidem*). Autenticismul poetic este girat de elemente discursiv-compoziționale, precum „prevalența construcțiilor nominale” (p. 173), „mărcile de subiectivitate” (*ibidem*) sau „irizările simbolic-intertextuale ale lexicului și de ritmul alert al acumulării imaginilor” (*ibidem*). *Cruciada copiilor* este o temă care exercită o fascinație aparte asupra autoarei, deosebit de relevantă în acest sens fiind publicarea în 1977 a volumului *Year of the Children*. Cele treizeci și șase poeme narrative „(organizate în șapte secțiuni, la care se adaugă un Prolog și un Epilog)” (*ibidem*), construiesc o adevărată tapiserie medievală, în care „se evidențiază o atmosferă specifică, în care sunt amestecate violența și blândețea, grotescul și frumusețea, vederea și viziunea.” (p. 174)

În spațiul cultural polonez al secolului XX, tema *Cruciadei copiilor* va fi valorificată în romanul *Porțile paradisului* (1969), semnat de Jerzy Andrzejewski. Cercetarea lui Tomasz Klimkowski evidențiază faptul că avem de a face cu o

² Autoarea studiului explică faptul că termenul de *imagerie* corespunde în fapt *imagnarului*, pe linia teoriei lui Jean-Jacques Wunenburger: „noțiunea de imaginar – numită mai bine «imagerie» – ar trebui să arate mai puțin caracterul fictiv al unora dintre reprezentările noastre, cât, mai ales, unitatea tuturor imaginilor care ne înconjoară și cu care noi trăim în bucurie sau în nesiguranță” (Jean-Jacques Wunenburger, *Viața imaginilor*, Cluj-Napoca, Editura Cartimpex, 1998, p. 16).

creație aflată la intersecția simbolică cu două scriituri distincte – cea a lui Schwob³ și cea a Florinei Ilis. Proiectat inițial drept scenariu cinematografic, (nerealizat prin concursul unor factori externi), romanul corespunde unei lungi spovedanii a cruciaților către un călugăr. Structural, textul „este compus din două fraze – de fapt, o frază de câteva zeci de pagini și propoziția finală: «I szli całą noc» [«Și au mers toată noaptea»].” (p. 190), construcția sa amintind „de structura unei fugi clasice⁴ (ca formă muzicală) – [căci] replicile celor care vorbesc nu sunt clar delimitate, ci se întrepătrund și se completează reciproc.” (*ibidem*)

Contribuția lui Paul Nanu vizează analiza romanului *La Croisade des enfants* (1973), apărut sub semnătura scriitorului francez Bernard Thomas. Abordarea critică se datorează și formației de jurnalist, autorul ieșind în evidență prin valențele atribuite unui moment aparte din istoria Evului Mediu european: „oferă o interpretare modernă, îmbinând reflecția socială, critica religioasă și denunțarea abuzurilor puterii medievale”. (p. 211) Periplul naivilor cruciați schițează, mai degrabă, „un portret sumbru al motivațiilor umane și al sistemelor religioase și politice.” (p. 213) Descărcată dramatic de nimbul ipocrit al religiei, realitatea e una abrutizată, în plan secund discursul ridicând o serie de probleme sociale grave: „Bernard Thomas readuce în prim-plan întrebări atemporale despre natura puterii instituționale și despre pericolele idealismului sau ale propagandismului. Mai mult decât atât, romanul își păstrează și o relevanță clară vizavi de dinamica disfuncțională a contemporaneității în ceea ce privește grupurile defavorizate, vulnerabile, exploatarea și traficul de persoane, pervertirea individuală și corupția instituțională, lipsa de implicare a actanților responsabili, deriva cumplită și incontrollabilă spre neant a inocenței.” (pp. 213-214)

În a treia secțiune a cărții, tema *cruciadei copiilor* este urmărită printr-o serie de *Metafore și sequel-uri de secol XXI*. Astfel, Sorina Victoria propune o analiză a romanului *The Fire of Roses* (2002) al americanului Gregory J. Rinaldi. Destinat unui tip specific de public (Young Adult), volumul împletește fundalul mitistoric cu „temele universale ale căutării identității și confruntării cu încercările vieții” (p. 284) Itinerarul legendar se suprapune cu fundalul unor revelații cu miză identitară, „triumful credinței și al iluminării interioare asupra incertitudinilor și frământărilor anterioare” (p. 286), dincolo de care va răzbate puterea speranței și a toleranței – condiții-cheie în transformarea lumii în enclavă a bunătății și a iubirii necondiționate față de ceilalți.

Studiul Mariei Mureșan, *Karleen Bradford, Angeline* (2004), pornește de la premisa că „puterea, semnificația și înțelesul final al cruciadei și utilitatea sa ca metaforă depind, în cele din urmă, de moștenirea culturală și de punctul de vedere al fiecăruia” (p. 302). Pentru autoarea canadiană, acest parcurs simbolic se concretizează printr-o desfășurare evenimentială particulară, pusă în valoare prin

³ Autorul preia observația Mariei Janion: „influența textului lui Schwob se manifestă nu numai la nivel de motiv literar, ci și ținând de psihologia ideii, întrucât cartea lui Andrzejewski tratează, de fapt, problema unei idei cu caracter distructiv.” (studiul citat, p. 190).

⁴ Cf. observației Aliciei Baluch, *Narracja uzasadnieniem idei „Bram raju” J. Andrzejewskiego* [în:] „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP Kraków”, z. 72, Kraków 1980, p. 162.

elemente de tehnică narativă atent articulate: „intertextualitatea, conștiința de sine, perspectivele multiple, metaficțiunea și fragmentarea” (p. 302). Lectura ne dezvăluie un roman al iluminărilor atât de necesare în contextul confruntării eroilor cu „întrebări legate de națiune, limbaj și identitate, fiind unite de o stare de nelegitimătate dată de fuga de identitatea patriarhală și imperialistă.” (*ibidem*)

Asociind momentul istoric medieval cu „o cruciadă a supraviețuirii”, demersul hermeneutic al Biancăi Bucur (Tincu) are în centru romanul *1212. Year of the Journey* (2006) al lui Kathleen McDonnell și evidențiază faptul că „oamenii sunt uniți prin credința de a fi și a acționa moral față de propria persoană și față de semenii.” (p. 322) Peregrinarea din 1212, alături de „existența sectei religioase a Catarilor în sudul Franței la începutul secolului al XIII-lea și exterminarea acestora la ordinul Papei Inocențiu al III-lea” (p. 323) și „conviețuirea de scurtă durată a evreilor, creștinilor și musulmanilor în Europa Evului Mediu și apariția mișcărilor antisemite” (*ibidem*) reprezintă cele trei surse de inspirație care au condus la concretizarea unei corespondențe intime între valorile evenimentialului și evoluția identitar-caracterologică specifică universului romanesc.

Din seria rescrierilor adresate publicului tânăr nu poate lipsi *Corabia copiilor* (2013), de Mario Vargas Llosa, text ce își leagă indisolubil existența de *Cruciada* lui Schwob, miza acestui demers creator fiind, așa cum observă autoarea studiului, Georgeta Orian, familiarizarea celor mici cu anumite realități traumatizante: „rescriind povestea copiilor-cruciați din cadrele textului lui Marcel Schwob, cartea lui Vargas Llosa face moartea (pierderea) accesibilă vârstei copilăriei printr-un text fascinant ca posibilități de lectură, subsumat întru totul teoriilor din domeniu” (p. 393). Povestirea în povestire creează nu doar un cadru ritualic, ci și o complicitate rafinată a vârstelor, în care posibilul și imposibilul se conjugă intrinsec. Imaginarul luminos, asociat ingenuității, se destramă prin coborâri „în zona tragicului, a tristeții, a discuțiilor obligatorii despre moarte” (p. 397). Rama actualității girează chiar deschiderea către timpul Poveștii, în vreme ce „«Ingredientele» narațiunii acoperă o plajă intertextuală vastă” (p. 401). Trecută prin filtrul unei cunoașteri duale, dulce-amărui, lectura volumului dezvăluie un adevăr fundamental: „moartea nu înseamnă neant, nimic, absență” (p. 403).

Semnalăm, totodată, și studiul Smărandiței-Elena Costin, *Jacques Cassaboies, 1212. La Croisade des Indignés (2012). Ritualizarea lecturii în ciclul primar și sugestii de abordare multimodală a textului*, care completează în manieră didactică viziunea critică a capitolului, demonstrând astfel că abordarea temei alese se pliază pe o diversitate de forme ale receptării publicului, respectând convențiile vârstei.

Secțiunea a patra a opului este consacrată *Altor copii, tot cruciați*, studiile critice stând sub semnul transmedialității. Subtema capitolului antrenează experiențe literare polivalente, cu violente irizații social-politice, convertite în reprezentări-nucleu ce rescriu dinamica dintre eu și lume. În spațiul românesc, o prelungire simbolică excepțională va fi transcrisă pe portativul diform al totalitarismului. Exegeza Dianeî Câmpan, *Ana Blandiana, Cruciada copiilor* (1984). *Un poem-caz și semnificațiile unui samizdat simbolic*, se oprește asupra

unui astfel de moment-cheie. Publicat într-o perioadă⁵ în care sistemul parazitează cu o agresivitate ieșită din comun existența individuală, anulând orice limită morală în numele politicului, textul e un manifest poetic tulburător, cu ecouri dureroase în conștiința colectivă. Alături de *Eu cred*, *Totul* și *Delimitări*, *Cruciada copiilor* „marchează o nouă etapă din creația Anei Blandiana” (p. 474). Decretul 770 din 1966 „naționaliza însăși existența umană”⁶, totul în numele unui deziderat grotesc: creșterea demografică – vector esențial în normativele politicii de control. Dincolo de limitele absurdului cotidian, Diana Câmpan urmărește o axă de semnificare de factură parabolică: „Rama conceptuală este cea a unei viziuni eschatologice de adâncime, poemul fiind, în fond, stilizat extrem, scenariul general al identificării, dincolo de linia văzutului, în conștiința profundă și tainică, nepervertită de tarele sistemului totalitar, a lungului șir de prunci al căror destin este dirijat, *de facto*, de o instanță care se substituise divinului: legea.” (p. 480) Tonul instigator reverberează la toate nivelurile de lectură, mai ales că imaginea emblematică a poporului de copii „*Care n-aude, nu vede, nu înțelege,/ Dar înaintează/ Prin trupuri zvârcolite de femei,/ Prin sânge de mame/ Neîntrebate*» este o alegorie fățișă a propriului popor perceput de conducători ca o masă amorfă, ca un actant depersonalizat, deposedat de cele mai elementare atribute ale ființei-în-lume.” (p. 481) Într-o lume în care atrocitatea ia locul umanității, singurătatea și mai ales lipsa verticalității condamnă fără drept de apel: „Suntem singuri, cu desăvârșire singuri, nu doar în istorie, ca popor, ci și în eternitate, ca oameni.”⁷

O anti-cruciadă este ilustrată în romanul lui Radu Aldulescu, *Proorocii Ierusalimului* (2004), ales drept eșafodaj hermeneutic de către Emanuela Ilie în cadrul studiului său vizând *Copilăria distrusă și exodul denaturat*. În absența fondului spiritual, *Cruciada copiilor* e doar un siaj în *Cloaca maxima*, dat fiind că, „dintr-o lume monstroasă, în care până și copilăria este distrusă, nimeni nu se mai poate înălța.” (p. 497) Realismul de avarie⁸ pe care îl identifică Irina Petraș în scriitura romancierului modelează nu doar spații răscolitoare: „lumi întunecate, periferice și într-o perpetuă forfotă autodistructivă” (p. 487), ci, mai cu seamă, personaje defecte: „tot felul de marginali decలాsați, scelerati cu instincte lubrice la vedere, lumpenproletari cu mințile aburite de băutură, bișnițari și cămătari ordinari, dornici să profite de credulii tranziției ș.a.m.d.” (*ibidem*). Fracturată, umanitatea este plasată sub zodia mizeriei morale, în care viciul și perversitatea asaltează ființa, înăbușind orice lumină interioară. Realitatea abandonului înfierează destinul micilor cruciați, căzuți pradă traficului de carne vie. Urmarea este dramatică, dar

⁵ Apropierea Diane Câmpan de peisajul cultural al epocii nu este una tranzitorie, interesul critic fiind probat atât prin coordonarea unor teze doctorale cu subiect specific (v. *Romulus Rusan – studiu monografic*, Rodica Ileana Stan), cât și prin complexa activitate din cadrul Centrului de Cercetări Filologice și Dialog Multicultural (Departamentul de Litere) al Universității „1 Decembrie 1918” (v. lansarea volumului editat de Stéphane Courtois, *Cartea neagră a comunismului: Crime, teroare, represiune*, la Alba Iulia, în prezența Anei Blandiana, în cadrul unui eveniment-dezbateri despre totalitarismul comunist).

⁶ cf. Ana Blandiana (v. p. 478 a prezentului studiu).

⁷ Ana Blandiana, *Mai-mult-ca-trecutul*, Editura Humanitas, București, p. 517.

⁸ *Oglinda și drumul. Prozatori contemporani*, Editura Cartea Românească, București, 2013, p. 106.

deloc surprinzătoare. În fapt, pelerinajul lor e unul abominabil: „Copiii din *Proorocii Ierusalimului* nu pleacă prin urmare dinspre, ci către un Occident pe care vor să îl ia în posesie prin strategii alterate, maculate, care nu mai au aproape nimic în comun cu intențiile eliberatoare ale cruciaților arhetipali.” (p. 491) Alteritatea este aleasă drept cheie de gamă și articulează o interpretare monstruoasă în lumea în care „redempțiunea pare interzisă” (p. 493), iar „colții stricați ai depravării mușcă până și din carnația celor mai puri dintre micii oameni, transformându-i în corpuri ale denaturării precoc și, în mod tragic, ireversibile.” (*ibidem*)

A cincea parte a lucrării, *Cruciade și dispariții românești, pentru literatura lumii*, este deschisă de exegeza lui Marius Miheș, care urmărește *O istorie a conceptului în spațiul românesc din prima parte a secolului XX*. Dat fiind că avem în vedere o perioadă efervescentă din punct de vedere social și cultural, demersul critic este cu atât mai important, cu cât cultivă elocvența și acribia caracteristice autorului. Sunt punctate astfel câteva repere majore în evoluția conceptului de *Cruciadă a copiilor*: responsabilizarea exagerată a copiilor în contextul disfuncționalității familiei românești, salutarea unei apariții editoriale-cheie (Marcel Schwob, *Cruciada copiilor*), propunerea de înființare a unei asociații de cercetășie, analiza situației orfanilor de război ș.a. Treptat, conceptul asimilează și ecurile altor spații culturale (ex. bibliografia străină – Henry Bordeaux, *Noua cruciadă a copiilor*, sau legenda muzicală în patru părți *Cruciada copiilor*, compusă de Gabriel Pierné și dirijată de Ward Stephens, compoziție care se remarcă în cadrul Festivalului Mozart din Harrisburg, Statele Unite). Concluzia este una singură: „Cum se poate observa, într-un deceniu, sintagma se mișcă dintr-o zonă exclusiv socială, cu trimiteri istorice, vag ideologice, înspre lumea culturală.” (p. 507) Definitivarea piesei blagiene *Cruciada copiilor* fixează cel mai de seamă reper artistic românesc în evoluția conceptului, a cărui circulație în conștiința publică va cunoaște o dinamică aparte: „Cât privește sintagma «cruciada copiilor», ea va exploda în publicistica românească în contexte extrem de diferite, de la cele legate de condițiile economice, sociale și de reformele politice, până la cele medicale, militare și administrative. O putem citi chiar și în configurații sportive... Frecvența sporită cu care gazetarii recurg la utilizarea sintagmei denotă că ea devenise parte din conștiința publică. Textul lui Blaga o readusese în atenția tuturor și o făcuse parte nu doar din conștiința colectivă, dar o banalizase aproape, integrând-o în limbajul uzual al polemicii, criticii și dezbaterilor. Începând cu a doua parte din 1931, mai abtîr din 1932, sintagma «Cruciada copiilor» își pierde cu totul natura tezaurizantă, tragică, sacrală, chiar, inutilizabilă în alte contexte decât cele consacrate.” (p. 513)

Un exercițiu de re-lectură a dramei din 1930 ne este propus chiar de către coordonatoarea volumului, aceasta urmărind, în mod fățiș, „evidențierea unor mecanisme care leagă piesa lui Blaga, încă de la titlu, de o întregă «rețea» de texte din literatura lumii, un tablou rizomatic în care, desigur, textul blagian aduce o notă aparte.” (p. 514)

Traversând peisajul literar interbelic vom descoperi și două proze scurte, semnate de V. Beneș, al căror nucleu narativ poate fi plasat în rezonanță simbolică

cu exodul inocenților. Așa cum subliniază Emanuela Ilie⁹, autoarea studiului, *Țara depărtărilor* (1939) și *Insula vrăjitoarelor* (1944) reconfigurează matricial *cruciada copiilor*, operând o serie de permutări de substanță. Dintre acestea, cea mai evidentă este plasarea tramei sub semnul fantasticului „de tip *call*, «chemare» (implicând un subiect pasiv, ce suportă și se lasă ademenit de această entitate supranaturală)” (p. 555). Miza este una cu adevărat inedită, operele constituind „primele materializări narative în spațiul românesc ale ideii de *expeditio infantium*, filtrate nu doar prin imaginarul creștin.” (*ibidem*)

Contemporaneitatea nu dispă intensitatea metaforei cruciaților, iar dovadă stă chiar romanul din 2019 al Simonei Antonescu, Virgil-Ioan Boancă citind *Ultima cruciadă* drept „un omagiu adus de scriitoare personalității lui Ioan de Hunedoara, voievodul Transilvaniei și regent al Regatului Ungar, unul dintre cei mai reductibili strategii militari ai vremii sale.” (p. 591)

Partea finală a volumului, *Cruciada copiilor în lecturi transmediale*, lărgeste aria discursurilor critice inter- și transdisciplinare, care păstrează însă drept punct de convergență cu literatura conceptul *Cruciadei copiilor*. Salutăm ampla analiză a lui Marius Miheț¹⁰, *Narațiunile Cruciadei copiilor în artă*, un veritabil tur de forță printr-o galerie virtuală cu efect de panopticum. Analizată prin două noțiuni ideale, *reziliența* și *disimultaneitatea*, tema se concretizează, în fapt, drept arhetip cultural, dimensiunea sa mitică evocând astăzi „un poem vizual pentru toți artiștii. Poem în fața căruia realitatea și istoria își pierd autoritatea.” (p. 610)

Finalul deschis pe care ni-l propune Georgeta Orian reprezintă o ultimă pledoarie în favoarea unui demers hermeneutic de forță: „Fascinanta relație de intertextualitate dintre textele puse sub lupă în acest volum demonstrează că nu vorbim despre o temă «datată», ci dimpotrivă, despre una mereu deschisă spre noi și noi lecturi (în diferite limbaje artistice), rescrieri, localizări, *side-story*-uri, *sequel*-uri și metafore, o «rețea» în care opera lui Marcel Schwob rămâne să joace în continuare un important rol de hipotext.” (p. 681)

⁹ Deschiderea extrem de largă a intereselor sale exegetice i-a permis Emanuelei Ilie să se impună, de-a lungul vremii, drept un reper extrem de valoros în mediul cultural românesc. Dacă în ultima perioadă aceasta s-a dedicat studiului traumei (v. *Corpuri, exiluri, terapii* – 2020, *Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română* – 2025) și realităților exilului feminin (v. *Un dicționar al exilului feminin românesc. Autoare emblematic, volume reprezentative* – 2024), analizele sale privitoare la categoria fantasticului își păstrează nealterată relevanța, ieșind în evidență prin complexitatea abordărilor hermeneutice, înscrise sub semnul inter-, pluri- și transdisciplinarității (v. *Fantastic și alteritate* – 2013, *Un nuvelist interbelic aproape uitat (V. Beneș)* – 2008, *Noaptea fantastică. Forme și funcții ale nocturnului în literatura supranaturală* – 2013 ș.a.).

¹⁰ Criticul orădean iese în evidență prin consecvența cu care își aliniază cercetarea orizontului deschiderilor transculturale (v. *Transcultural Mirrors. Literary and Cultural Perspectives* – 2024).